

Hội thảo khoa học Việt - Nga

“BẢO TÀNG GÓP PHẦN HOÀN THIÊN NHÂN CÁCH CON NGƯỜI”*

TS. NGUYỄN TRỌNG HẬU**

Được phép của Bộ Văn hoá-Thông tin, Bảo tàng Cách mạng Việt Nam và Bảo tàng Quốc gia Trung ương Lịch sử đương đại Nga vừa cùng phối hợp tổ chức Hội thảo khoa học-thực tiễn về đề tài: “Bảo tàng góp phần hoàn thiện nhân cách con người”, tại Bảo tàng Cách mạng Việt Nam trong hai ngày 10-11/11/2003.

Đối với Bảo tàng Cách mạng Việt Nam, Bảo tàng Cách mạng Liên Xô trước đây và bảo tàng Quốc gia Trung ương Lịch sử đương đại Nga ngày nay là một đối tác truyền thống. Từ giữa những năm 60 của thế kỷ XX, mặc dù hai bảo tàng chưa ký kết kế hoạch hợp tác trực tiếp, nhưng hai bảo tàng có mối quan hệ trong việc sưu tầm hiện vật và đào tạo cán bộ. Thông qua các cuộc tiếp xúc, hai bảo tàng đã gửi cho nhau những tài liệu, hiện vật liên quan đến lịch sử hai nước và Bảo tàng Cách mạng Việt Nam đã cử nhiều lượt cán bộ sang Nga để tham quan, học tập kinh nghiệm chuyên môn. Sau đó, được sự cho phép của Bộ Văn hoá-Thông tin Việt Nam, vào những thập kỷ 70-80 của thế kỷ XX, hai bảo tàng đã ký kết kế hoạch hợp tác trực tiếp hàng năm. Thông qua các kế hoạch hợp tác, hai bảo tàng đã trao đổi hàng chục lượt cán bộ sang tham quan trao đổi nghiệp vụ, cùng phối hợp tổ chức triển lãm chuyên đề nhân các ngày lễ lớn... Ngoài ra, hai bảo tàng còn thường xuyên gửi cho nhau các tài liệu Bảo tàng học, sử học do hai Bảo tàng xuất bản.

Từ năm 1991, với biến cố chính trị ở Liên Xô, hai Bảo tàng không còn liên hệ với nhau. Đến năm 2001, sau một thập kỷ gián đoạn, mối quan hệ và hợp tác của hai bảo tàng đã được nối lại. Trong 10 năm đó, tình hình chính trị-kinh tế ở nước Nga đã có nhiều biến động; còn ở Việt Nam, đã diễn ra công cuộc đổi mới toàn diện và sâu sắc do Đảng Cộng sản Việt Nam khởi xướng và lãnh đạo. Xuất phát từ tình hình đó, hai bảo tàng đã nhất trí phối hợp tổ chức một cuộc hội thảo khoa học-thực tiễn về chủ đề: “Bảo tàng góp phần hoàn thiện nhân cách con người” với mục đích để các nhà bảo tàng học, các nhà nghiên cứu Lịch sử, văn hoá hai

nước cùng nhau trao đổi và đánh giá về vị trí, vai trò, tác động của các bảo tàng đối với việc giáo dục, hoàn thiện nhân cách con người trong nền kinh tế thị trường, từ đó đưa ra những kiến nghị và các biện pháp đẩy mạnh hoạt động của các bảo tàng nhằm đáp ứng nhu cầu hưởng thụ văn hoá ngày càng cao của các tầng lớp nhân dân trong bối cảnh hiện nay.

Ban tổ chức Hội thảo đã nhận được 54 tham luận và sự hiện diện của các nhà quản lý Bảo tàng, các nhà Bảo tàng học, Sử học và đông đảo các bạn đồng nghiệp ở các Viện nghiên cứu và nhiều bảo tàng trong cả nước: Bảo tàng Cách mạng Việt Nam, Bảo tàng Lịch sử Việt Nam, Bảo tàng Mỹ thuật Việt Nam, Bảo tàng Hồ Chí Minh, Khu di tích Chủ tịch Hồ Chí Minh tại Phủ Chủ tịch, Bảo tàng Lịch sử Quân sự Việt Nam, Bảo tàng Văn hoá các dân tộc Việt Nam, Cục Di sản văn hoá, Vụ Tổ chức cán bộ - Bộ Văn hoá Thông tin, Bảo tàng Lịch sử Việt Nam thành phố Hồ Chí Minh, Bảo tàng Đồng Nai, Bảo tàng Ninh Bình, Bảo tàng Nam Định, Bảo tàng Xô Viết-Nghệ Tĩnh, Bảo tàng Quân khu VII, Bảo tàng Quân khu I, Bảo tàng Quân khu IV, Bảo tàng Địa chất, Bảo tàng Công an nhân dân, Bảo tàng Hải Dương học Việt Nam, Viện Lịch sử Đảng-Học viện Chính trị Quốc gia Hồ Chí Minh, Vụ Văn hoá-Ban Tư tưởng Văn hoá Trung ương, Trường Đại học Sư phạm Hà Nội, Trường đại học Văn hoá Hà Nội và Học viện Ngân hàng. Đặc biệt, Bảo tàng Quốc gia Trung ương Lịch sử đương đại Nga đã gửi bốn bài tham luận và cử hai cán bộ sang tham dự Hội thảo. Đó là ông A.X Balakirev-Nghiên cứu viên chính Phòng lý luận Bảo tàng học và Bà Balakireva G.N-Trưởng phòng Kho văn bản, Bảo tàng Quốc gia Trung ương Lịch sử đương đại Nga.

Mở đầu Hội thảo, PGS.TS Phạm Mai Hùng-Giám đốc Bảo tàng Cách mạng Việt Nam đã đọc tham luận “Hoạt động của các Bảo tàng Việt nam góp phần hoàn thiện nhân cách con

* TỔNG THUẬT HỘI THẢO

** BẢO TÀNG CÁCH MẠNG VIỆT NAM

người", trong đó tập trung làm rõ khái niệm về con người, nhân cách và bản chất con người theo quan điểm của Chủ nghĩa Mác-Lê Nin, quan niệm của Đảng ta và Chủ tịch Hồ Chí Minh về con người mới xã hội chủ nghĩa, từ đó khẳng định vị trí, vai trò và những đóng góp của các bảo tàng ở Việt Nam trong việc giáo dục nhân cách con người, đồng thời nêu lên những chủ trương, đường lối của Đảng và Nhà nước Việt Nam về chiến lược xây dựng con người mới, nhân tố quyết định cho thắng lợi của sự nghiệp công nghiệp hoá, hiện đại hoá đất nước Việt Nam hiện nay. Báo cáo cũng đề cập những khó khăn, thách thức mà các Bảo tàng Việt Nam phải đối mặt...

Tiếp đó, Hội thảo đã nghe một số tham luận của Bảo tàng Quốc gia Lịch sử đương đại Nga, Cục Di sản văn hoá, đại diện các bảo tàng Trung ương và địa phương, bảo tàng ngành, Trường Đại học Văn hoá và Trường Đại học Sư phạm Hà Nội... Nội dung các tham luận tập trung vào một số vấn đề chủ yếu sau:

1- Thống nhất nhận thức về nhân cách và những đặc trưng nhân cách của con người Việt Nam hiện đại.

2- Khẳng định những đóng góp của các bảo tàng ở Việt Nam (bằng các hình thức, phương pháp đặc thù) đối với việc giáo dục và góp phần hoàn thiện nhân cách con người.

3- Những biến động chính trị và sự thay đổi của mô hình kinh tế-xã hội nước Nga trong 10 năm qua đã ảnh hưởng và tác động mạnh mẽ tới đời sống tinh thần và những giá trị truyền thống ở nước Nga hiện nay.

4- Những trở ngại của những người làm công tác bảo tàng, các nhà nghiên cứu và các nhà giáo về những thách thức của nền kinh tế thị trường đối với việc giáo dục và rèn luyện nhân cách con người Việt Nam hiện đại, đặc biệt là thế hệ trẻ, sinh viên và học sinh hiện nay.

5- Các kiến nghị và giải pháp nhằm đổi mới hoạt động của các bảo tàng nhằm thu hút quần chúng đến với bảo tàng.

6- Đổi mới và nâng cao chất lượng đào tạo cán bộ làm công tác bảo tàng ở Việt Nam hiện nay.

7- Đẩy mạnh các hoạt động liên kết giữa các bảo tàng trong nước với bảo tàng các nước, cả về lý luận và thực tiễn, giữa bảo tàng với các ngành giáo dục, đào tạo và các

phương tiện thông tin đại chúng.

Sau khi nghe đọc tham luận, các đại biểu đã dành phần lớn thời gian để thảo luận, trao đổi ý kiến, cùng nhau chia sẻ những kinh nghiệm, những suy nghĩ và trăn trở về hoạt động của từng bảo tàng. Cuộc thảo luận đã diễn ra trong không khí sôi nổi, hào hứng và nghiêm túc, tập trung chủ yếu vào nội dung: Trong cơ chế thị trường hiện nay, trước sự bùng nổ của các phương tiện thông tin đại chúng, xu thế hội nhập và toàn cầu hoá như hiện nay, các bảo tàng phải làm gì để thu hút công chúng đến với bảo tàng và góp phần giáo dục, hoàn thiện nhân cách con người?

Ở góc độ quản lý nhà nước, TS. Đặng Văn Bài - Cục trưởng Cục Di sản văn hoá, Bộ Văn hoá - Thông tin khẳng định: Mục đích của cuộc Hội thảo này là nhằm làm rõ vai trò, chức năng của bảo tàng đối với việc hoàn thiện nhân cách con người. Trước đây, các bảo tàng ở Việt Nam, dù là bảo tàng quốc gia, bảo tàng địa phương, bảo tàng chuyên ngành, đã làm rất tốt và có những đóng góp quan trọng trong việc góp phần phổ biến tri thức khoa học và lịch sử, góp phần định hướng nhận thức của công chúng và hoàn thành tốt việc tuyên truyền các chủ trương, chính sách của Đảng và Nhà nước, góp phần giáo dục tinh thần yêu nước và lòng tự hào dân tộc cho các thế hệ, đặc biệt là thế hệ trẻ. Trong tình hình hiện nay, để tiếp tục làm được điều đó, các bảo tàng phải căn cứ vào đặc trưng riêng của mình để đề ra những phương pháp riêng, cách thức riêng nhằm thực hiện hoạt động giáo dục nhân cách bằng các biện pháp và ý tưởng sáng tạo. PGS.TS. Đỗ Văn Trụ - Vụ trưởng Vụ Tổ chức cán bộ-Bộ Văn hoá - Thông tin, khẳng định rằng cần phải có những biện pháp, phương thức cụ thể trong việc đào tạo, bồi dưỡng đội ngũ cán bộ bảo tàng, đáp ứng yêu cầu của thời kỳ công nghiệp hoá đất nước: Một là, phải xem xét cụ thể về mục tiêu, quy mô, chất lượng và quá trình đào tạo; hai là, Cục Di sản văn hoá cần tổ chức, điều tra khảo sát, nắm chính xác về thực trạng đội ngũ cán bộ bảo tàng trong cả nước để từ đó xây dựng kế hoạch bồi dưỡng, đào tạo, quy hoạch cán bộ; ba là, trên thực tế ở Việt Nam hiện nay, chưa có kiến trúc sư, họa sĩ chuyên môn về thiết kế kiến trúc và thiết kế mỹ thuật bảo tàng - vì vậy, các Trường Đại học Kiến trúc và Mỹ

thuật nên có chương trình đào tạo về lĩnh vực này; bốn là, cần tạo điều kiện hơn nữa cho đội ngũ cán bộ bảo tàng được tiếp cận với những kinh nghiệm tiên tiến của các nước về lĩnh vực bảo tồn di sản văn hoá thông qua các hình thức: cử đi nghiên cứu, học tập ở nước ngoài, mời chuyên gia bảo tàng các nước sang tham gia giảng dạy, trao đổi kinh nghiệm, tăng cường việc thông tin về các bảo tàng mới trên thế giới; năm là, phải đẩy mạnh công tác nghiên cứu lý luận và tổng kết thực tiễn công tác bảo tàng ở Việt Nam - công việc này ở nước ta hiện nay còn nhiều hạn chế, cần phải giao cho một bảo tàng quốc gia hoặc Viện Bảo tồn di tích thực hiện ngay.

Về phương diện chuyên môn, khi thảo luận về thực trạng và các giải pháp để đẩy mạnh công tác giáo dục nhân cách con người, ý kiến của phần lớn các đại biểu là tương đối thống nhất (phát biểu của PGS.TS Phạm Mai Hùng-Giám đốc Bảo tàng Cách mạng Việt Nam, PGS.TS Nguyễn Văn Huy-Giám đốc Bảo tàng Dân tộc học Việt Nam, TS Phạm Quốc Quân-Giám đốc Bảo tàng Lịch sử Việt Nam, PGS.TS Trương Quốc Bình-Giám đốc Bảo tàng Mỹ thuật Việt Nam, TS. Nguyễn Thị Tình-Giám đốc Bảo tàng Hồ Chí Minh, TS. Trịnh Thị Hoà-Giám đốc Bảo tàng Lịch sử thành phố Hồ Chí Minh...). Để cập đến những tồn tại, bất cập của các bảo tàng nói chung, các ý kiến đều cho rằng: Công tác giáo dục của các bảo tàng còn thiếu tính thường xuyên và liên tục; còn thiếu

chương trình giáo dục cho riêng từng đối tượng khách tham quan; nhiều trưng bày, triển lãm chuyên đề không phát huy thực sự hiệu quả và chưa triển khai được các hoạt động tiếp theo của "hậu cất băng"; các bảo tàng còn chưa làm tốt việc tiếp cận, tiếp thị với các trường phổ thông, đại học để quảng bá cho hoạt động của mình... Để khắc phục được điều đó, trong thời gian tới, các bảo tàng, đặc biệt là các bảo tàng quốc gia, cần phải thực hiện ngay các biện pháp cụ thể sau:

1- Xây dựng nhiều chủ đề cho từng phần trưng bày cố định để phục vụ cho nhiều đối tượng khách.

2- Các bảo tàng phải có hệ thống thuyết minh tự động thay cho việc sử dụng người thuyết minh như hiện nay.

3- Các trưng bày chuyên đề còn ít và đơn điệu. Do đó, các bảo tàng phải đa dạng hoá các hoạt động nhằm khai thác được chiều sâu của trưng bày chuyên đề. Điều này được thể hiện ở việc mở rộng "không gian" của bảo tàng thông qua hệ thống báo chí, truyền thông, internet, đặc biệt là qua các nhà trường (từ phổ thông đến đại học).

4- Kéo dài thời gian các trưng bày và thực hiện liên tục các biện pháp: nâng cao chất lượng trưng bày, tạo ra các thông điệp từ nội dung trưng bày cho người xem, mở ra các cuộc hội thảo khoa học cho mỗi cuộc trưng bày và tổ chức các cuộc tọa đàm, giao lưu nhẹ nhàng giữa các nhà khoa học, các cán bộ bảo tàng với

công chúng...

5- Xây dựng những trưng bày riêng cho từng đối tượng, đặc biệt là cho học sinh, sinh viên, giáo viên, người khuyết tật (khiếm thị, khiếm thính)...

6- Tăng thời lượng mở cửa phục vụ khách tham quan bảo tàng, đặc biệt, các bảo tàng nên mở cửa thêm buổi tối để công chúng có điều kiện tham quan vào những giờ nghỉ.

7- Bảo tàng phải đẩy mạnh các hoạt động liên ngành, liên kết giữa các đơn vị, giữa các bảo tàng trong nước và ngoài nước để phát huy giá trị cao nhất của các sưu tập bảo tàng.

8- Khuyến nghị lãnh đạo Bộ Văn hoá - Thông tin, kiến nghị với Bộ Giáo dục và Đào tạo trong việc gắn bảo tàng với giáo dục học đường, đồng thời kiến nghị các cấp chính quyền tỉnh, thành phố cần quan tâm, tạo điều kiện cho hoạt động của bảo tàng được đẩy mạnh không ngừng.

Ở góc độ sư phạm, ý kiến của các nhà giáo (như PGS.TS Nguyễn Thị Huệ-Đại học Văn hoá Hà Nội, GS.TS Phan Ngọc Liên, TS. Trịnh Thị Côi-Đại học Quốc gia Hà Nội, Th.s Trần Thảo Nguyên-Học viện Ngân hàng Hà Nội), đều nhất trí cho rằng: nên coi bảo tàng, các sưu tập hiện vật như là một nguồn sử liệu quý báu phục vụ cho việc giảng dạy ở các trường đại học hiện nay. Phải có kế hoạch và biện pháp cụ thể để tận dụng tối đa cơ sở vật chất của các bảo tàng trong cả nước để phục vụ cho việc phát triển sự nghiệp giáo dục và đào tạo nói chung. Để làm được điều đó, trong việc xây dựng chương trình môn học, cần chú ý đến những nội dung có thể thực hiện bằng phương pháp dạy học thông qua hiện vật bảo tàng, đồng thời cần quy định một quỹ thời gian cần thiết (tính bằng số giờ lên lớp) để cho giáo viên có thể thực hiện chương trình giảng dạy và hướng dẫn sinh viên tự học, tự nghiên cứu ở các bảo tàng. Thực hiện dạy học theo phương pháp này đòi hỏi phải có sự quan tâm của lãnh đạo các ngành như: Bộ Giáo dục và Đào tạo, Ban Tư tưởng - Văn hoá Trung ương, Ban Giám hiệu các trường đại học và cao đẳng, đặc biệt là sự nỗ lực rất lớn của các giáo viên trực tiếp giảng dạy. Vì vậy, cần sớm tổ chức thực hiện để rút kinh nghiệm, từ đó có sự đánh giá đúng mức đối với giáo viên và sinh viên để khích lệ phong trào đổi mới phương pháp dạy học hiện nay, khắc phục tình trạng học chay và để các bảo tàng thực sự là những cuốn sử sống về lịch sử

và văn hoá của dân tộc, góp phần thiết thực vào việc giáo dục và rèn luyện nhân cách của thế hệ trẻ.

Thay mặt cho các cán bộ bảo tàng liên bang Nga nói chung và Bảo tàng Quốc gia Trung ương Lịch sử đương đại Nga, TS.Blakiev đã phát biểu, chân thành cảm ơn lãnh đạo Bộ Văn hoá-Thông tin và Bảo tàng Cách mạng Việt Nam đã cho ông và đồng nghiệp của ông được tham dự cuộc Hội thảo này. Qua cuộc Hội thảo này, ông nhận thấy rằng các bảo tàng ở Việt Nam đã có một bước phát triển mới, với một tầm cao mới. Các bảo tàng ở Việt Nam đã có nhiều sáng kiến, ý tưởng mới và những biện pháp thiết thực để thực hiện chức năng giáo dục và góp phần hoàn thiện nhân cách con người hiện đại Việt Nam. TS. Balakiev cũng đã trình bày một số suy nghĩ của ông về bảo tàng thời hiện đại và chia sẻ sự đồng cảm với các đồng nghiệp Việt Nam khi khẳng định rằng, đứng ở góc độ văn hoá, chúng ta phải thừa nhận nền kinh tế thị trường có những mặt tích cực và những mặt không tích cực (tiêu cực). Do đó, công tác giáo dục nhân cách là công tác quan trọng của các bảo tàng, nhất là đối với thế hệ trẻ - một bộ phận đông đảo của cộng đồng xã hội, để cho họ có những tri thức, hiểu biết tốt hơn, từ đó cống hiến cho xã hội tốt hơn. Ở nước Nga hiện nay, do nhiều nguyên nhân, công việc này còn rất khó khăn, nhưng điều quan trọng đối với các bảo tàng là không được buông lỏng những định hướng giáo dục, để các bảo tàng không đánh mất tính đặc thù của mình là cơ quan lưu giữ di tích lịch sử, là thiết chế tuyên truyền giáo dục và là phương tiện giáo dục nhận thức cho các công dân với sự trợ giúp của tri thức lịch sử...

Thay mặt cho Ban tổ chức Hội thảo, PGS.TS Phạm Mai Hùng-Giám đốc Bảo tàng Cách mạng Việt Nam đã phát biểu tổng kết Hội thảo. Ông khẳng định sự thành công tốt đẹp của cuộc Hội thảo, đồng thời hy vọng rằng những cuộc hội thảo tương tự sẽ tiếp tục được tổ chức thường xuyên, đều đặn và sự hợp tác giữa các Bảo tàng Việt Nam và các Bảo tàng Liên bang Nga (trong đó có Bảo tàng Cách mạng Việt Nam và Bảo tàng Quốc gia Trung ương Lịch sử đương đại Nga) ngày càng chặt chẽ và hiệu quả vì sự nghiệp của ngành bảo tàng hai nước và sự hiểu biết lẫn nhau trên cơ sở của tình hữu nghị, đoàn kết truyền thống giữa hai dân tộc Việt-Nga.

N.T.H